

Отже, для обліку покупних запасів затверджено типовий "комплект" первинних документів, а для обліку виробничих відходів такого "комплекту" немає, що негативно позначається на обліковому процесі. Повне оприбуткування виробничих відходів, можливість проведення поточного контролю за їх рухом та планування подальшого ефективного використання багато в чому залежить від рівня організації документального відображення господарських операцій.

Специфіка діяльності поліграфічних підприємств потребує врахування вимог до формування інформаційного середовища управління виробничими відходами як у первинних, так і у зведених документах. Після проведених досліджень було визначено, що первинним документом з оприбуткування паперу є накладна. Для усунення недоліків ми розробили первинний документ для відображення руху виробничих відходів – Акт на оприбуткування відходів виробництва (табл. 1). Запропонована форма документа дає можливість відобразити інформацію у таких розрізах: найменування технологічної ділянки (операції, групи устаткування), на якій утворюються відходи; маркування паперу, на якому здійснюють друкування; нормативна кількість утворення некондиційного паперу відповідно до технологічних операцій; відхилення від норм, код замовлення, ціна за 1 кг та вартість оприбуткування.

Ми запропонували загальну схему документообігу для відображення в обліку виробничих витрат і відходів на виробництві (рис. 1).

Під час застосування наведених реєстрів обліку з'являється можливість відстежувати формування виробничих відходів за місцями їх виникнення. Для відображення інформації з руху за рахунком 29 у реєстрах облікової звітності пропонуємо в "Примітках до фінансової звітності" розділ VIII "Запаси" ф. № 5 доповнити рядком "Відходи виробництва". Цю інформацію надалі буде узагальнено і відображено в рядку 250 "Інші оборотні активи" ф. № 1 "Баланс".

Висновки. Облік виробничих відходів є одним із чинників для підвищення ефективності діяльності поліграфічних підприємств, які здійснюють комплексне використання сировини. Використання у практичній діяльності форм первинних документів і схеми документообігу, які ми запропонували, сприятиме формуванню необхідної інформації для прийняття управлінських рішень.

Література

1. Гуцайлук З.В. Облік виробничих відходів: проблеми методики та організації / З.В. Гуцайлук // Бухгалтерський облік і аудит : наук. журнал. – 2004. – № 3. – С. 9-12.
2. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 р., № 373. – К. : Вид-во "Інформац.-аналіт. агенство", 2007. – 305 с.
3. Дикий С.С. Питання покращення обліку відходів та витрат деревини / С.С. Дикий // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2003. – Вип. 13.1. – С. 188-192.
4. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки : монографія / І.В. Замула. – Житомир : Вид-во ЖДТУ, 2010. – 440 с.
5. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти) : монографія / М.С. Пушкар. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 1999. – 421 с.
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р., № 996-XIV із змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Доступний за <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/lavs/main>.
7. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / Ф.Ф. Бутинець та ін. / за заг. ред. Ф.Ф. Бутинця. – Вид. 8-ме, [перероб. та доп.]. – Житомир : Вид-во "Рута", 2009. – 912 с.

Должанский А.Н. Организация учета производственных отходов на полиграфических предприятиях

Поданы предложения усовершенствования методики и организации учета производственных отходов в условиях комплексного использования сырья полиграфическими предприятиями с целью повышения эффективности использования материальных ресурсов.

Ключевые слова: учет производственных полиграфических отходов, первичные и объединяющие формы учетных документов, отображение движения отходов бумаги в системе бухгалтерского учета.

Dolzhansky A.N. Organization of accounting industrial waste for printing companies

The paper presents proposals for improving the method of accounting and industrial waste in the complex use of raw printing houses to improve efficiency use of material resources.

Keywords: accounting production printing waste, primary and summary registers keeping, displaying movement of waste paper in the accounting system.

УДК 336.226

Проф. Б.А. Карпінський, канд. екон. наук –
Львівська державна фінансова академія

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ НА ОСНОВІ ФІСКАЛЬНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ

Систематизовано понятійний апарат щодо податкової політики, виходячи з положень державотворчого патріотизму нації та стратегології розвитку. Розглянуто економічні та аналітичні методи оцінювання податкової політики на основі фіскального інструментарію. Запропоновано класифікацію варіантів індикаторно-податкового коридору та здійснено розрахунки ряду фіскальних індикаторів для України.

Ключові слова: податкова політика, фіскальні індикатори, бюджет, оцінювання, державотворчий патріотизм нації, результативність, стратегологія розвитку.

Вступ. Впровадження в дію Податкового кодексу України ознаменувало новий етап щодо розвитку податкової системи й оптимізації збалансованого співіснування податкових інституцій та платників податків. Підвалиною цивілізованості цих взаємовідносин виступає податкова політика держави, котра ґрунтується на двох фундаментальних складових: захист інтересів держави через реалізацію податкових принципів (базові – фіскальна й економічна ефективність, соціальна справедливість) та формування максимальної зацікавленості платників податків у своїй діяльності через практику залицення їм достатніх (для відтворення та розвитку) фінансових ресурсів.

Зокрема держава, утверджуючи податкову політику, активно користується фіскальним інструментарієм збільшення або зменшення податкового навантаження на платників податків, тобто рівнем залученості сумарних податкових надходжень до централізованих фондів грошових ресурсів (бюджетів різних рівнів). У механізм податкової політики входять такі дієві інструментарні важелі: удосконалення форм оподаткування та податкових ставок, тарифів, спрямування обґрунтованого акценту на регулятивних властивостях податкових пільг може стимулювати, або нейтралізувати виробничу діяльність суб'єктів господарювання, груп населення.

На думку автора, податкова політика – це комплексна система фінансово-економічних відносин, важелів і нормативно-організаційних заходів щодо встановлення, правового регламентування та організаційного забезпечення справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави, яка цілеспрямовано формується між платником податків і державою, збалансовує та нейтралізує конфліктну сторону їхніх інтересів, виходячи із базових пріоритетів і цілей адміністративно-територіального життєзабезпечення й стратегіології розвитку на певний період. Податкова політика є складовою частиною державної фінансової політики і володіє характерними ознаками динамічності, результативності та гнучкості.

Проблематику податкової політики, внаслідок її пріоритетної важливості для забезпечення фінансових основ державотворення та благополуччя населення кожної країни, активно досліджують як зарубіжні науковці (А. Аганбегян, С. Балацький, Дж. К. Гелбрейт, Н. Горський, А. Дадашев, А. Коломієць, Н. Кошина, А. Лаффер, С. Мовшович, С. Нікітін, А. Паскачов, А. Самуельсон, Дж. Ю. Стігліц, Р. Хейлбронер), так і вітчизняні (М. Азаров, П. Буряк, В. Вишневецький, В. Геєць, Т. Єфименко, С. Каламбет, А. Крисоватий, С. Лондар, В. Мельник, Т. Меркулова, А. Соколовська, В. Столяров, Л. Тарангул, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій, Ф. Ярошенко) [1-11].

Сучасний вектор спрямованості на соціальну складову економічного розвитку в Україні неможливо реалізовувати без узгоджених заходів і в частині посилення результативності податкової політики держави. Водночас, у царині податків навіть за фундаментальними основами не все ще систематизовано й науково передбачено, зокрема визначення цивілізованого варіанта суспільно необхідного та суспільно можливого рівня податкового навантаження для конкретної траєкторії соціально-економічного розвитку держави є досить дискусійним й володіє своїми проблемними ознаками. Так, у праці [4, с. 298] зазначено, що "проблема визначення податкового навантаження є однією з найбільш важливих і дискусійних у теорії і практиці податкового регулювання. В економічній науці існують протилежні точки зору щодо розв'язання цієї проблеми".

Достатньо зваженою є позиція дослідника А. Вагнера, який на основі узагальнення різноманітних методологічних положень робить висновок, що показник відношення потреби бюджету до національного доходу формується із економічної цінності державних послуг, рівня та сприяння розвитку продуктивних сил і величини вільного національного доходу, що залишається після задоволення найнеобхідніших матеріальних потреб населення [11, с. 192].

Додатково наголосимо, що незважаючи на тисячолітню історію формування податків, сучасні досягнення постіндустріального суспільства у їхній основі, наявні проблемні питання, котрі мають фундаментальний характер і базовим серед них залишається податкове навантаження. Висунута раніше автором парадигма формування державотворчого патріотизму нації з позиції податкової доміанти допоможе на кількісній основі зрозуміти фінансово-психологічну сутність мотивації платника податків у різні часові періоди та виробити сучасні механізми активізації цієї складової, особливо в контексті стратегіології розвитку України [5-10].

Постановка завдання. Метою дослідження стала потреба в: уточненні понятійного апарату щодо податкової політики, систематизації методів оціню-

вання стану податкової політики, виборі та обґрунтуванні нових підходів з використанням фіскального інструментарію.

Виклад основного матеріалу. Загальні положення. Початок ХХІ ст. характеризується підвищеною увагою дослідників до узагальнення та розвитку теоретичних методів щодо оцінювання стану податкової політики держави, зокрема в частині специфічних фіскальних інструментів – податкових індикаторів типу крапок Лаффера I та II роду. Незважаючи на те, що концепція Лаффера початково спрямовувалась на виділення сумарного податкового навантаження та побудови відповідної фіскальної кривої (*Laffer curve*), чимало дослідників спрямовує свої зусилля на визначення даних фіскальних значень із окремих податків та зборів [1-3]. Нижче все ж основна увага буде сконцентрована на усередненому макроекономічному показнику – податковому навантаженні (як це і запропонував Лаффер), однак із врахуванням динамічності податкових процесів в Україні останнього періоду.

Прийнято, що обсяг випуску продукції (Y), який відображається валовим внутрішнім продуктом (ВВП), безпосередньо залежить від податкового навантаження (Q), а саме:

$$Y = \frac{T}{Q}, \text{ або } Q = \frac{T}{Y}, \quad (1)$$

де T – сума податкових надходжень до бюджету держави. Залежність $Y(Q)$ апроксимується нелінійною функцією, значення якої можливо оцінити. Водночас ідентифікація цієї функції дає змогу розраховувати крапки Лаффера I та II роду, які необхідно використовувати на практиці як фіскальні індикатори в контексті оптимізації податкової політики держави.

Для уточнення фіскального інструментарію та виділення сутності фіскальних індикаторів Лаффера скористаємось методологією, яку розробив С.В. Балацький [1, 2]. Так, згідно з нею, під крапкою Лаффера I роду розуміють таку крапку Q^* , за якої виробнича крива $Y = Y(Q)$ досягає локального максимуму, тобто коли виконані умови: $dY(Q^*)/dQ = 0$; $d^2Y(Q^*)/dQ^2 < 0$. Водночас, під крапкою Лаффера II роду розуміють таку крапку Q^{**} , за якої фіскальна крива $T = T(Q)$ досягає локального максимуму, тобто коли виконані умови: $dT(Q^{**})/dQ = 0$; $d^2T(Q^{**})/dQ^2 < 0$. З економічної позиції, крапка Лаффера I роду вказує ту межу податкового навантаження, за якого виробнича система не переходить в режим рецесії. Крапка Лаффера II роду показує величину податкового навантаження, за межами якого збільшення обсягів податкових надходжень стає неможливим (рис.).

Практично за рахунок визначення двох фіскальних індикаторів (крапок Лаффера I та II роду) та їх порівняння із значенням реального податкового навантаження можливо здійснювати певні висновки і рекомендації щодо оптимізації податкових надходжень, а значить, й напрямів розвитку виробництва продукції.

Фундаментальна сутність введення двох фіскальних індикаторів – крапок Лаффера I та II роду полягає в додатковому обґрунтуванні спрямованості податкової політики. Оскільки між регулятивною та фіскальною функціями даної політики наявні деякі суперечності, то: з одного боку, нарощування фіскального тиску на платників призводить до наповнення бюджету, з іншого – знижу-

ються як ділова активність господарювання суб'єктів, так і їхні можливості щодо оновлення виробничого процесу. Практично, таке введення фіскальних індикаторів дає змогу оптимізувати процес пошуку компромісних варіантів між інтересами платників податків та бюджетом держави.

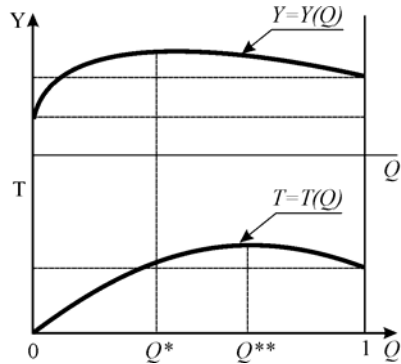

Рис. Особливості розміщення податкових індикаторів типу крапок Лаффера, виходячи з виробничої та фіскальної кривих

Розрахунок означених вище фіскальних індикаторів ґрунтується на використанні економіко-математичних методів, які доцільно поділити на: економічні (статистичні), аналітичні (алгебраїчні), виробничо-інституційних функцій. Коротко зупинимось на перших двох методах, використовуючи в основному положення [1, 2].

Економетричні методи щодо оцінювання стану податкової політики. Як уже зазначено вище, обсяг випуску продукції нелінійно залежить від величини податкового навантаження, а в цьому випадку обсяг ВВП достатньо апроксимувати полімінальною регресією типу:

$$Y = \sum_{i=0}^m \beta_i Q^i, \quad (2)$$

де β_i – параметри, які статистично оцінюються на основі ретроспективних динамічних рядів. Ураховуючи формулу (2) та величину податкових надходжень:

$$T = QY, \quad (3)$$

можливо записати співвідношення:

$$T = \beta_0 Q + \sum_{i=1}^m \beta_i Q^{i+1}. \quad (4)$$

Практично для проведення відповідних розрахунків необхідно сформувати динамічні ряди за двома показниками – Y та T . Знаючи ці величини, за допомогою формули (3) можливо розрахувати ретроспективний ряд для показника Q , а далі відшукується поліном (2) відповідної степені. Щодо останнього, то доцільно, щоб досліджувана функція була квадратична або кубічна, оскільки більш високий порядок полінома буде ускладнювати процес пошуку дійсних крапок Лаффера.

Хоча розглянутий економетричний метод й дещо спрощений і не враховує специфічності фінансово-економічних зв'язків, однак він дає змогу на основі достатньо довгих динамічних рядів отримувати коректні значення коефіцієнтів β_i та відповідно й податкових індикаторів типу крапок Лаффера, що

створює передумови для проведення оціночних процедур щодо стану податкової політики.

Аналітичні методи щодо оцінювання стану податкової політики. В умовах обмеженості можливостей формування ретроспективних динамічних рядів використовуються методи крапко-кускової апроксимації досліджуваного процесу з допомогою степеневих функцій, які відрізняються від економетричних (вони ґрунтуються на інтервальному апроксимуванні).

За умови, якщо число параметрів функції більше одного, то для їхньої вірної інтерпретації необхідно використовувати додаткові дані щодо приростів досліджуваних змінних у часі. Ураховуючи нелінійність зв'язку між обсягом випуску продукції та податковим навантаженням як апроксимуючу функцію доцільно взяти квадратичний поліном. У цьому випадку можливі два варіанти розрахунку для фіскальних індикаторів типу крапок Лаффера I та II роду: узагальнений трипараметричний та спрощений двопараметричний, які подано нижче.

Трипараметричний метод. Апроксимацію процесу економічного зростання можливо подати через трипараметричну квадратичну функцію, де аргументом виступає відповідний рівень податкового навантаження, тобто:

$$Y = \alpha + \beta Q + \gamma Q^2, \quad (5)$$

де α, β, γ – параметри, які необхідно оцінити.

З урахуванням (3) сумарні обсяги податкових надходжень визначають як:

$$T = \alpha Q + \beta Q^2 + \gamma Q^3. \quad (6)$$

У цьому випадку (5) визначає сімейство виробничих, а (6) – фіскальних функцій. Практично в кожен момент часу обсяг ВВП залежить від податкового навантаження відповідно до (5). Однак, для визначення параметрів α, β, γ лише формули (4) є недостатньо, що спонукає до формування ще двох рівнянь, які будуть їх включати. Такі рівняння можливо записати, якщо перейти від функцій (5) та (6) до їхніх диференціалів:

$$\Delta Y = (\beta + 2\gamma Q)\Delta Q, \quad (7)$$

$$\Delta T = (\alpha + 2\beta Q + 3\gamma Q^2)\Delta Q. \quad (8)$$

Відповідні прирости тоді записують як різницю між двома досліджуваними значеннями в певному часовому інтервалі, або:

$$\Delta Y_t = \Delta Y_{t+1} - \Delta Y_t; \quad \Delta T_t = \Delta T_{t+1} - T_t; \quad \Delta Q = Q_{t+1} - Q_t,$$

де t – індекс часу (року).

На відміну від рівняння (5), яке описує моментне "крапкове" економічне зростання в час t , рівняння (7) та (8) визначають "інтервальный" обсяг випуску продукції і податкових надходжень у часовому інтервалі t та $t+1$.

Кінцево із системи рівнянь (6), (7) та (8) отримаємо формули для розрахунку шуканих параметрів:

$$\gamma = \frac{\Delta T / \Delta Q - Y - Q(\Delta Y / \Delta Q)}{2Q^2}, \quad (9)$$

$$\beta = \Delta Y / \Delta Q - 2\gamma Q, \quad (10)$$

$$\alpha = Y - Q(\Delta Y / \Delta Q - \gamma Q). \quad (11)$$

Специфіка визначення параметрів α, β, γ із сформованої системи рівнянь (6), (7) та (8) дає змогу її характеризувати як аналітичну (алгебраїчну).

Ідентифікація параметрів функцій (5) та (6) дає змогу вже визначити фіскальні індикатори типу крапок Лаффера.

Крапка Лаффера I роду Q^* , коли $dY/dQ=0$, визначається як:

$$Q^* = -\frac{1}{2} \frac{\beta}{\gamma} \quad (12)$$

Крапка Лаффера другого роду Q^{**} , коли $d^2T/dQ^2=0$, визначається внаслідок розв'язку квадратного рівняння:

$$\alpha + 2\beta Q + 3\gamma Q^2 = 0 \quad (13)$$

З (13) отримуємо:
$$Q^{**} = \frac{-\beta \pm \sqrt{3\alpha\gamma - \beta^2}}{3\gamma} \quad (14)$$

Зазначимо також, що якщо знайдені з (5) та (6) стаціонарні крапки виявляться крапками локального мінімуму, або їхні значення вийдуть за межі допустимих значень [0; 1], то крапки Лаффера відсутні.

Двопараметричний метод. Цей метод ґрунтується на апроксимації процесу економічного зростання за функціями (5), (6) обрізаною квадратичною функцією, яка містить лише два параметри:

$$Y = \beta Q + \gamma Q^2 \quad (15)$$

Відповідно, сума податкових надходжень задається за:

$$T = \beta Q^2 + \gamma Q^3 \quad (16)$$

Аналогічно до рівняння (7), можливо записати додаткові обмеження, які накладаються на функціональні властивості виробничої системи:

$$\Delta Y = (\beta + 2\gamma Q)\Delta Q \quad (17)$$

Сформована система рівнянь (15), (17) є достатньою для пошуку параметрів β і γ . Кінцево формули для оцінки параметрів β і γ на основі розв'язку (15), (17) мають вигляд:

$$\beta = 2Y/Q - \Delta Y/\Delta Q, \quad (18)$$

$$\gamma = (\Delta Y/\Delta Q)/Q - Y/Q^2 \quad (19)$$

Крапки Лаффера I та II роду визначаються з (15) та (17) за відповідними формулами:

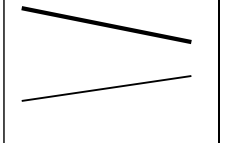
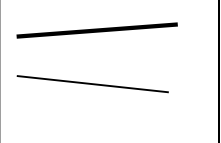
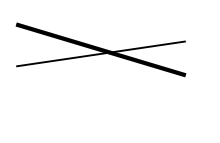
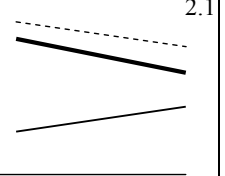
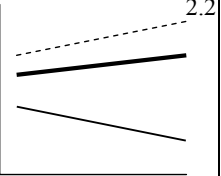
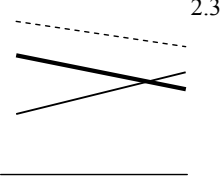
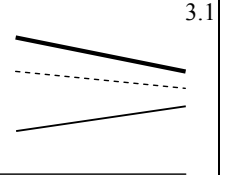
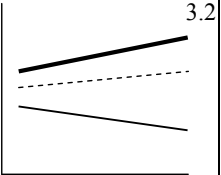
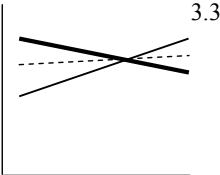
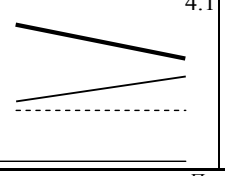
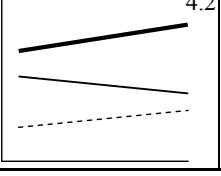
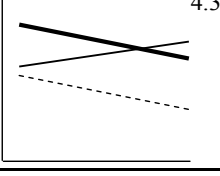
$$Q^* = -\frac{1}{2} \frac{\beta}{\gamma}, \quad (20)$$

$$Q^{**} = -\frac{2}{3} \frac{\beta}{\gamma} \quad (21)$$

Зазначимо також, для того щоб знайдені з (20) та (21) стаціонарні крапки були дійсно крапками Лаффера, необхідне виконання двох нерівностей: $\beta > 0$ та $\gamma < 0$. Формування індикаторно-податкового коридору. Особливо наголосимо на тому, що розміщення групи фіскальних індикаторів типу крапок Лаффера I та II

роду, податкового навантаження в певному часі перебуває в так званому індикаторно-податковому коридорі, узагальнені варіанти котрого наведено в табл. 1.

Табл. 1. Узагальнені варіанти індикаторно-податкового коридору

Особливості розміщення	Варіанти індикаторно-податкового коридору		
	спадний	зростаючий	перетинаючий
1. Індикатори Лаффера I та II роду без врахування реального податкового навантаження	1.1 	1.2 	1.3
2. Реальне податкове навантаження вище індикаторів Лаффера I та II роду	2.1 	2.2 	2.3
3. Реальне податкове навантаження між індикаторами Лаффера I та II роду	3.1 	3.2 	3.3
4. Реальне податкове навантаження нижче індикаторів Лаффера I та II роду	4.1 	4.2 	4.3
<p>Позначення:</p> <p>Вісь Y – податкове навантаження (Q), вісь X – час (t).</p> <p>— крива індикаторів Лаффера I роду, — крива індикаторів Лаффера II роду, - - - крива реального податкового навантаження.</p>			

Запропонована класифікація варіантів, виходячи з показників динаміки результативності податкової політики, а з ними й геометричних відмінностей розташування податкових індикаторів у межах означеного коридору: спадний, зростаючий, перетинаючий. Здійснення аналізу щодо розміщення фіскальних індикаторів дає змогу вибрати конкретний варіант коридору (1.1-4.3), який є адекватним до отриманих результатів із розрахункових процедур і на основі цього зробити відповідні висновки щодо результативності та можливостей оптимізації податкової політики держави в досліджуваному періоді.

Індикаторно-податковий коридор – межі зміни значень групи фіскальних індикаторів (податкового навантаження й крапок Лаффера I та II роду) у певному часовому інтервалі. Результативність податкової політики в Україні з

підходів фіскальних індикаторів. Для розгляду вибрано інтервал 2005-2011 рр., який характерний, за даними Державної служби статистики України (www.ukrstat.gov.ua), щодо динаміки необхідних для аналізу макроекономічних показників: валовий внутрішній продукт (ВВП) та податкові надходження (Т), як відносно прогресивним періодом, так і впливом глобальних фінансових викликів на темпи економічного зростання (табл. 2).

Табл. 2. Динаміка результативності національного господарства та податкового навантаження в Україні

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ВВП, млн грн	441452	544153	720731	948056	913345	1094607	1316600
ВВП, у % до попереднього року	102,7	107,3	107,9	102,3	85,2	104,2	105,2
Т, млн грн	98065	125743	161264	227165	208073	234448	266400
Т, % у ВВП	22,21	23,11	22,38	23,96	22,78	21,42	20,23

Як впливає з табл. 3, фіскальні індикатори трьох типів (податкового навантаження, крапок Лаффера I та II роду) лежать у межах змішаного варіанта індикаторно-податкового коридору: (2.1) та (3.3). Окрім означеного, для 2005 та 2007 років не виконуються умови $\beta > 0$ та $\gamma < 0$, а для 2008 р. податкове навантаження є нижчим від крапок Лаффера I та II роду, що свідчить про посилені фінансові трансформації в цьому періоді.

Табл. 3. Розрахункові дані оцінювання фіскальних індикаторів типу крапок Лаффера

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Q	0,222	0,231	0,224	0,240	0,223	0,217
Q^2	0,049	0,053	0,050	0,058	0,050	0,047
ΔQ	0,009	-0,070	0,016	-0,017	-0,006	-0,014
ΔY	102701	176578	227325	-34711	169224	231431
β	-7434177,2	7233824,2	-7772714,3	5858643,1	363954345,0	26508379,7
γ	42392677,4	-21187136,7	49013114,4	-7838195,1	-144742236,3	-99212119,0
β / γ	-0,175	-0,341	-0,159	-0,747	-0,251	-0,267
Q^*	0,088	0,171	0,079	0,374	0,126	0,134
Q^{**}	0,117	0,209	0,106	0,498	0,167	0,178

Водночас, зазначимо, що глобальні фінансові виклики найбільш дошкульно позначились на макроекономічних показниках України у 2009 р., свідченням чого є спад ВВП на 14,8 % порівняно з попереднім роком. Неспівпадіння фіскальних точок із безпосереднім роком кризових явищ пов'язане з особливостями розглядуваних вище розрахункових процедур, коли для оцінювання результативності податкової політики в частині конкретного індикатора береться інтервальний період ($\Delta Q = Q_{t+1} - Q_t$), а не моментний. Цю обставину потрібно враховувати, якщо здійснюється оцінювання результативності цієї політики з підходів фіскальних індикаторів за аналітичними методами у періоди відчутних фінансових зрушень.

Також зазначимо, що певне зміщення податкових надходжень (в % від ВВП) у 2011 р. (табл. 2) пов'язане з дією вже Податкового кодексу України. Майже половина цих надходжень надійшла від великих платників податків – фінансово-промислових груп, які в півтора раза збільшили податкові платежі. Так, за 2011 р. від цієї категорії платників до загального фонду держбюджету надійшло 130,4 млрд грн (у 2010 р. – 86,93 млрд грн). Характерним є й те, що сплату податків збільшили як провідні національні корпорації, так і працюючі в Україні підприємства з іноземним капіталом. Наголосимо, що згідно з Податковим кодексом України (ст. 14), до великих платників податків відносять юридичні особи, у яких обсяг доходу від усіх видів діяльності за останні чотири послідовні податкові (звітні) квартали перевищує п'ятсот мільйонів гривень або загальна сума сплачених до Державного бюджету України податків за платежами, що контролюються органами державної податкової служби, за такий самий період перевищує дванадцять мільйонів гривень.

Одночасно підприємства добувної промисловості у 2011 р. в 1,6 раза (32,2 млрд грн) порівняно з 2010 р. збільшили надходження до Державного бюджету. Така динаміка надходжень переконливо свідчить, як про результативність здійснюваної податкової політики, так і про значні потенційні фінансові резерви для бюджету держави.

Висновки. Податкову політику потрібно спрямовувати на забезпечення аксіоми – податки мають платити всі і в законодавчо встановленому обсязі. Зазначимо також, що середня зарплата в Україні на початку 2012 р. у 2700 грн свідчить лише, напевно, про відповідну межу, з якої необхідно виходити на мінімальний податковий рівень, виходячи із наявного споживчо-цінового тиску на населення. Ця середня зарплата, а мільйони працівників в Україні мають її відчутно меншу, дає змогу лише вижити та не відчувати стратегіологію розвитку у реальному масштабі часу – фактичним відображенням чого стала загрозлива демографічна ситуація. На думку автора, за такого показника української заробітної плати визначення обґрунтованого рівня податкового навантаження, а з ним й темпів євроінтеграції є досить проблематичним. Об'єктивно також, що заробітну плату мають платити за конкретний внесок в отримуваний ВВП, а фактичні досягнення у його обсягах, насамперед інноваційної складової, є більш ніж скромними для найбільшої (по площі) держави Європи.

Податкові надходження відіграють роль безпосереднього індикатора державотворчого патріотизму нації. Водночас, у системі розвитку фіскального інструментарію щодо оцінювання рівня податкового навантаження має задіюватись й принцип розумної фіскальної доцільності. Оскільки нелогічно, повторювати помилки 30-х років минулого століття, коли за непомірного податкового тиску було за декілька років паралізовано жагу селян до самостійного господарювання – невтішні наслідки результативності тієї податкової політики щодо господарів земельних відносин відчутно й нині. Практично в Україні ще не повною мірою збалансовано нормативно-правові елементи фіскальної складової щодо інтегрального оцінювання податкового навантаження у системі податкових агрегатів, виходячи з обсягів виробництва ВВП, що спотворює принципи обов'язковості й соціальної справедливості, а з ними й загального відчуття від реалізації переваг державотворення.

Література

1. Балацкий Е.В. Анализ влияния налоговой нагрузки на экономической рост с помощью производственно-институциональных функций / Е.В. Балацкий // Проблемы прогнозирования. – 2003. – № 2. – С. 88-105.
2. Балацкий Е.В. Оценка влияния фискальных инструментов на экономической рост / Е.В. Балацкий // Проблемы прогнозирования. – 2004. – № 4. – С. 124-136.
3. Буряк П.Ю. Новаци державної податкової політики та їх вплив на формування бюджетних надходжень / П.Ю. Буряк // Вісник Львівської державної фінансової академії. – Сер.: Економічні науки. – 2011. – № 21. – С. 5-14.
4. Державна фінансова політика та прогнозування доходів бюджету України : монографія / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, Т.І. Сфименко та ін. – К. : Вид-во НДФІ, 2004. – 712 с.
5. Карпінський Б.А. Державотворчий патріотизм нації: оцінювання зі сторони податкової домінанти / Б.А. Карпінський // Вісник Львівської державної фінансової академії. – Сер.: Економічні науки. – 2011. – № 21. – С. 84-92.
6. Карпінський Б.А. Державотворчий патріотизм нації: оцінювання податкової домінанти / Б.А. Карпінський // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.3. – С. 374-383.
7. Карпінський Б.А. Стратегія розвитку держави за впливу глобальних фінансових викликів // Настоящие исследования и развитие – 2012 : матер. за VIII Междунар. науч.-практ. конф. (17-25 януари 2012). Икономики. Държавна администрация. – България, София: "Бял ГРАД-БГ" ООД, 2012. – Том 9. – С. 63-69.
8. Карпінський Б.А. Державотворчий патріотизм нації: оцінювання податкової складової // Materialy VIII Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji "Strategiczne pytania swiatowej nauki – 2012" (07-15 lutego 2012 roku). – Vol. 2. Ekonomiczne nauki. – Poland, Przemysl : Wyd-wo Nauka i studia, 2012. – S. 53-60.
9. Karpinski B. Formation and development of tax control in Ukraine: resources aspect / B. Karpinski, n. zalutska // Rynek kapitalowy a koniunktura gospodarcza 2010: perspektywa makro-ekonomiczna / Pod redakcja Andrzeja T. Szablewskiego, Marka Martina : monografie. – Poland, Lodz : Wyd-wo Politechnika Lodzka, 2011. – S. 107-130.
10. Карпинский Б.А. Стратегиология развития экономической системы государства: основы, финансовые вызовы, диспропорции // Финансовое управление развитием экономических систем : монография / О.О. Ардасова, Д.А. Демин, Б.А. Карпинский и др. / под общ. ред. С.С. Чернова. – Новосибирск : Изд-во "СИБ-ПРИНТ", 2012. – 217 с.
11. Пушкарева В.М. История финансовой мысли и политики налогов : учебн. пособ. – М. : Изд-во ИНФРА-М, 1996. – 192 с.

Карпинский Б.А. Налоговая политика государства: оценка состояния на основе фискального инструментария

Систематизирован понятийный аппарат по налоговой политике, исходя из положений государственно-созидательного патриотизма нации и стратегии развития. Рассмотрены эконометрические и аналитические методы оценки налоговой политики на основе фискального инструментария. Предложена классификация вариантов индикаторно-налогового коридора и осуществлены расчеты ряда фискальных индикаторов для Украины.

Ключевые слова: налоговая политика, фискальный индикатор, бюджет, оценка, государственно-созидательный патриотизм нации, результативность, стратегиология развития.

Karpinsky B.A. Tax policy of the state: evaluation of the state on the basis of fiscal tool

A concept vehicle is systematized on a tax policy, coming from positions of state-creative patriotism of nation and strategyologi development. The econometric and analytical methods of evaluation of tax policy are considered on the basis of fiscal tool. Classification of variants of indicator-tax corridor is offered and the calculations of row of fiscal indicators are carried out for Ukraine.

Keywords: tax policy, fiscal indicator, budget, evaluation, state-creative patriotism of nation, effectiveness, strategyologi development.

УДК 336 Аспір. З.В. Квасній¹ – Прикарпатський НУ ім. Василя Стефаника

РОЛЬ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ РИНКУ

Проаналізовано динаміку розвитку малого бізнесу в Україні і за кордоном. Досліджено тенденції та роль малого бізнесу в економіці: вітчизняній і зарубіжній досвід. Обґрунтовано особливості малого бізнесу в розвинених країнах світу, зокрема його інтеграцію у виробничі мережі крупних промислових структур з використанням лізингу, франчайзингу, довгострокових контрактів.

Ключові слова: малий бізнес, мале підприємство, державна підтримка, підприємницька діяльність.

Постановка проблеми. Під поняттям "малий бізнес" розуміємо підприємницьку діяльність, яку здійснюють суб'єкти ринкової економіки відповідно до певних законодавчо встановлених критеріїв. Як свідчить практика, значення малого бізнесу в ринковій економіці пов'язане з тим, що без малого бізнесу ринкова економіка ні функціонувати, ні розвиватися не може. Проте малий бізнес на цей час ще не став істотним чинником перебудови економіки України і не може достатньо активізувати свою виробничу та інноваційну діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З-поміж сучасних вітчизняних науковців, які досліджують проблеми розвитку малих підприємств, необхідно відзначити українських вчених Л. Буряка, З. Варналія, Л. Воротіну, О. Стороженка, М. Єрмошенка та інших. Основним завданням, що постало перед дослідниками, є розроблення механізмів, які будуть спрямовані на забезпечення ефективного розвитку малого бізнесу в Україні, а відповідно, і на формування економічної стабільності в Україні.

Мета дослідження. Дослідити тенденції розвитку малого підприємництва в Україні та його роль у національній економіці.

Основні результати дослідження. З метою вивчення сучасних тенденцій розвитку малого бізнесу в Україні необхідно дослідити динаміку економічного розвитку суб'єктів малого підприємництва, їх місце і роль у сучасній економіці України.

Виклад матеріалу. Становлення і розвиток малого підприємництва було однією з основних проблем економічної політики в умовах переходу від адміністративно-командної економіки до ринкової. Тому з метою вивчення ролі малого бізнесу в економіці України необхідно дослідити динаміку та тенденції його розвитку.

Більшість розвинених держав заохочує діяльність малого бізнесу. У світовій економіці функціонує багато малих фірм, компаній і підприємств. Наприклад, в Індії число малих підприємств перевищує 12 млн, а в Японії 9 млн. Цей малий бізнес, наприклад у США, дає майже половину приросту національного продукту і дві третини приросту нових робочих місць.

Малий і середній бізнес в умовах ринкової економіки відіграє важливу роль, оскільки визначає темпи економічного зростання, структуру і якість ВВП. В усіх розвинених країнах на частку малого бізнесу припадає 60-70 % ВВП. У багатьох країнах, зокрема у США, Японії, Німеччині, Франції, Великобританії частка малих і середніх підприємств становить 99,3-99,7 % від загальної кількості підприємств.

¹ Наук. керівник: проф. І.С. Благуно, д-р економ. наук – Прикарпатський НУ ім. Василя Стефаника